

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน เป็น 5 หัวข้อ คือ ผลการศึกษาชุมชนแม่เลา ผลการศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน ลักษณะกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน และผลจากความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้

5.1.1 ผลการศึกษาชุมชนแม่เลา

ชุมชนแม่เลาเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่พื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา – แม่สะละ ซึ่งมีพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีชาวไทยพื้นเมืองและชาวไทยกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ร่วมกัน มีการแบ่งพื้นที่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ชุมชนใช้น้ำจากลำน้ำแม่เลาซึ่งเป็นต้นน้ำของลำน้ำแม่แตงในการอุปโภคบริโภค

ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยมีการทำสวนเมี่ยง กาแฟ ปลูกกล้วย และมะแขว่น การเพาะปลูกจะเป็นการพึ่งพาน้ำฝนและการดูแลตามธรรมชาติ การปกครองในชุมชนเป็นระบอบประชาธิปไตย ประชากรในชุมชนมีความสามัคคีร่วมกันช่วยเหลืองานในชุมชนแม้ว่าจะมีความแตกต่างของเชื้อสาย ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม โดยชาวไทยพื้นเมืองส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ ชาวกะเหรี่ยงจะนับถือผีและบางคนนับถือศาสนาคริสต์ แต่มีการช่วยเหลือกันจัดงานของชุมชนเป็นอย่างดี

ปัญหาที่พบในชุมชนแม่เลามากที่สุดคือ ปัญหาการเรื่องที่ดินทำกินที่ประชากรส่วนใหญ่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ปัญหาเสพติด และปัญหาเรื่องการขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพเป็นปัญหาองมาที่เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ประชากรในชุมชนต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งด้วย

กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่งยังไม่มีการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมใดๆในชุมชน ระยะต่อมาคือช่วงที่มีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนทำให้

ประชากรในชุมชนเริ่มรับความรู้เรื่องป่าสงวน การป้องกันปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่ามากขึ้น ระยะเวลาที่สามคือ ช่วงที่มีการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลาแม่สะ ทำให้ประชากรในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมด้านการอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลป่าไม้ การร่วมเป็นอาสาสมัครป้องกันป่า และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชุมชน นอกจากเยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมค่ายสิ่งแวดล้อมที่จัดขึ้นโดยศูนย์ศึกษาธรรมชาติในชุมชน เยาวชนจึงมีความคุ้นเคยกับการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ได้รับความรู้เรื่องธรรมชาติแวดล้อมมากขึ้น ในระยะปัจจุบันมีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในชุมชนมากขึ้น โดยมีการริเริ่มจากศูนย์ศึกษาธรรมชาติในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชนในการวางแผนกิจกรรมโครงการ และโรงเรียนในชุมชนเริ่มมีการพัฒนากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในการสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชน และประชากรในชุมชนให้ช่วยรักษาแหล่งน้ำในชุมชน

5.1.2 ผลการศึกษาศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟนตั้งอยู่ที่ภายในชุมชนบ้านแม่เลา เป็นศูนย์ที่จัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชน และบุคคลทั่วไป และเป็นพื้นที่ทดลองในการทำสวนป่า และฟื้นฟูระบบนิเวศ ในพื้นที่ 70 ไร่ได้มีการจัดสรรเป็นสวนผลไม้ พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าและเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ในการบริหารจัดการจะมีผู้อำนวยการศูนย์ฯ และมีคณะทำงานของศูนย์ฯ ในการดูแลการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยกิจกรรมการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของศูนย์ฯ แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ กิจกรรมการดำเนินงานหลัก กิจกรรมการดำเนินงานรอง และกิจกรรมการดำเนินงานเสริม

ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งศูนย์ฯ อาจมีการสร้างความร่วมมือกับภาคีความร่วมมือที่เป็นหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน สถาบันการศึกษา หรือองค์กรนานาชาติ โดยภาคีความร่วมมือเหล่านี้อาจให้การช่วยเหลือศูนย์ฯ ในการร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ ให้เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ ใช้งบประมาณ และบางหน่วยงานหรือองค์กรอาจมีการเชิญคณะทำงานศูนย์ฯ ไปเป็นวิทยากรให้ความรู้ หรือการขอใช้สถานที่จัดกิจกรรมของตนเอง

พัฒนาการกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของศูนย์ฯ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือระยะเริ่มต้นที่มีการจัดค่ายสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย และเยาวชนทั่วไป โดยเนื้อหากิจกรรมจะเป็นเนื้อหาทั่วไปด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มีการเชื่อมโยงกับเนื้อหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ระยะต่อมาศูนย์ฯ เริ่มมีการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติภายในศูนย์ฯ และเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนแม่เลาได้เข้าร่วมค่าย เนื้อหากิจกรรมในค่ายมีความหลากหลายมากขึ้น และมีการเชื่อมโยงสู่ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชน มีการประสานความร่วมมือด้านวิชาการจากหน่วยงานและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆมากขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาเยาวชนแกนนำ

ด้านสิ่งแวดล้อม มากขึ้น ระยะที่สามศูนย์ฯเริ่มมีกิจกรรมที่หลากหลาย มีการพัฒนาโครงการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการกระตุ้นให้โรงเรียนในชุมชนริเริ่มกิจกรรมด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ลำน้ำในชุมชน

5.1.3 ลักษณะกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแพน

กิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและศูนย์ฯ มี 5 กิจกรรม คือ ค่ายสิ่งแวดล้อมศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแพน โครงการเยาวชนรักษ์แม่น้ำปิงและสิ่งแวดล้อม โครงการเยาวชนยุคใหม่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โครงการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่าภาคเหนือ และโครงการอนุรักษ์ลำน้ำแม่เลา กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ใช้ในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเหล่านี้ ทุกกิจกรรมจะมีการสร้างความรู้ เกี่ยวประเด็นต่างๆในด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทักษะในการฝึกคิดวิเคราะห์ เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม แก่คนในชุมชนแม่เลา และแกนนำเยาวชนของศูนย์ฯได้ฝึกทักษะในการถ่ายทอดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และการเป็นผู้นำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทัศนคติ และเจตคติที่ดีต่อการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในกระบวนการทำกิจกรรม กิจกรรมที่มีความชัดเจนในการสร้างความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมคือ โครงการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่าภาคเหนือ และโครงการอนุรักษ์ลำน้ำแม่เลา

5.1.4 ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแพน

การศึกษาความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแพน ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์ฯ จากนั้นจึงศึกษากระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ใช้ในกิจกรรมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์ฯ ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและแกนนำชุมชนกับศูนย์ฯ เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในรูปแบบของการแจ้งข่าวสาร การเยี่ยมเยียน การประสานความร่วมมือ ผู้นำและแกนนำชุมชนร่วมในการเข้ารับความรู้ การร่วมแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ในกิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่ศูนย์ฯจัดขึ้น บางครั้งร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ ในกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์ฯ และร่วมวางแผนการทำกิจกรรมโครงการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพลงมือปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์ต่างๆที่จัดขึ้นโดยศูนย์ฯ และทำงานเป็นคณะกรรมการการศึกษาพื้นฐานโรงเรียนแม่เลาเพื่อร่วมกันเพื่อพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก เยาวชน และโรงเรียน กับศูนย์ฯอยู่ในรูปแบบของการติดต่อสื่อสาร การแจ้งข่าวสารการจัดกิจกรรมและเชิญชวนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม โดยศูนย์ฯเป็นผู้ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทักษะ การสร้างความตระหนัก และเจตคติเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนแม่เลาที่เข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อม มีการสนับสนุนการทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียน และโรงเรียนแม่เลา ในเรื่องสถานที่จัดกิจกรรม วิทยากร อุปกรณ์และคำแนะนำ ปรีกษา ศูนย์ฯมีการร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมวันเด็ก การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน และเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อม

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน/องค์กรในชุมชน กับศูนย์ฯ ทางศูนย์ฯมีการติดต่อกับหน่วยงานในชุมชน ในรูปแบบของการแจ้งข่าวสารการทำงานของศูนย์ฯหน่วยงานในชุมชน เป็นฝ่ายให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเป็นวิทยากร การให้สถานที่ในการจัดกิจกรรม และการสนับสนุนงบประมาณสมทบ เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการให้แก่ศูนย์ฯ นำไปพัฒนาเนื้อหาในการจัดกิจกรรมและเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการทำโครงการด้านสิ่งแวดล้อมกับศูนย์ฯ

5.1.5 ผลที่เกิดจากความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแพน

ผลที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนกับศูนย์ฯแบ่งเป็นผลลัพธ์โดยตรงและผลกระทบที่มีต่อชุมชนแม่เลาและศูนย์ฯซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผลลัพธ์โดยตรง คือ

ผู้นำ แกนนำ และเยาวชนในชุมชนได้รับการพัฒนาความรู้ สร้างทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการฝึกทักษะวิเคราะห์สถานการณ์ และคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

เยาวชนในชุมชน เยาวชนจากพื้นที่เมืองที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนกับเยาวชนท้องถิ่น ทำให้เยาวชนท้องถิ่นมีความตระหนักและชื่นชมในธรรมชาติแวดล้อมของตนเอง และเยาวชนต่างถิ่นได้รับความรู้เพิ่มเติม

เกิดแกนนำชุมชน และแกนนำเยาวชนในด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแกนนำเยาวชนของศูนย์ฯได้พัฒนาทักษะการนำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

2) ผลกระทบต่อชุมชนแม่เลาและศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟนคือ

เกิดการพัฒนาคอนกรีตโครงการด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนแม่เลาคือ โครงการอนุรักษ์ลำน้ำในชุมชนแม่เลาของนักเรียนโรงเรียนแม่เลา มีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยมีองค์กรเข้าสนับสนุนกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในชุมชนแม่เลาและกิจกรรมของศูนย์ฯเพิ่มมากขึ้น มีองค์กรเข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่ศูนย์ฯในการศึกษาดูงานมากขึ้น และเกิดเวทีพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับบุคคลภายนอก

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟนในครั้งนี้ พบว่าชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟนมีกิจกรรมที่เป็นความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 5 กิจกรรม (รายละเอียดในข้อ 4.4 หน้า 41) กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละกิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน

5.2.1 ลักษณะกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ศึกษาธรรมชาติปางแฟน

จากการพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาในกฎบัตรเบลเกรดที่ประกอบด้วยความตระหนัก (Awareness) เพื่อให้คนและกลุ่มทางสังคมเกิดความตระหนัก และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เกี่ยวข้อง ความรู้ (Knowledge) เพื่อช่วยให้คนและกลุ่มทางสังคมได้เรียนรู้ความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่เกี่ยวข้อง และความรับผิดชอบและบทบาทของมนุษย์ต่อเรื่องดังกล่าว เจตคติ (Attitudes) เพื่อช่วยให้คนและกลุ่มทางสังคมได้เรียนรู้คุณค่าทางสังคม และความรู้สึกลึกซึ้งใจต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการป้องกัน และปรับปรุงทักษะ (Skills) เพื่อช่วยให้คนและกลุ่มทางสังคมได้เรียนรู้ทักษะสำหรับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อช่วยให้คนและกลุ่มทางสังคมในการพัฒนาการรับรู้เรื่องความรับผิดชอบ และความเร่งด่วนเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อรับรองการกระทำที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น (Schmieder, 1977)

5.2.3 ผลจากความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ ศึกษารวมชาติปางแฟน

จากการพิจารณาผลของสิ่งแวดล้อมศึกษาตามวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาในกฎบัตรเบลเกรด (Schmieder, 1977) ที่ประกอบด้วยความตระหนัก (Awareness) ความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitudes) ทักษะ (Skills) และการมีส่วนร่วม (Participation) พบว่าผลจากความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาระหว่างชุมชนแม่เลากับศูนย์ฯ แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เกิดขึ้นได้ส่งผลลัพธ์ที่ชัดเจนในการสร้างความรู้ ความตระหนัก พัฒนาทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังมีผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนน้อย ทั้งนี้เนื่องจากระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของสมาชิกชุมชนในการเป็นแกนนำด้านการอนุรักษ์ยังมีน้อย โดยยังเป็นการมีส่วนร่วมแบบเทียมและแบบบางส่วน (ธีระพงศ์ แก้วหาวงค์, 2543) คือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำและการมีส่วนร่วมที่ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ทำให้เกิดผลกระทบที่ดีต่อชุมชน จากการที่เยาวชนและโรงเรียนได้เริ่มพัฒนาโครงการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในท้องถิ่นของตนเอง และศูนย์ฯ ได้เริ่มมีการปรับแนวทางการทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับปัญหาภายในชุมชนมากขึ้น รวมทั้งเกิดการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการสนับสนุนกิจกรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งการเชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่ายนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2537) กล่าวว่าไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแคการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันด้วยเป้าหมายที่มีร่วมกันด้วย เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายให้สามารถดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่สมาชิกแต่ละคนในเครือข่ายเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่รวมกันเฉพาะกิจ ตามความจำเป็น เมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็เลิกเครือข่ายไป และอาจกลับมารวมกันได้ใหม่หากจำเป็น หรืออาจเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ

ชุมชนแม่เลา ศูนย์ศึกษารวมชาติปางแฟน และหน่วยงานหรือองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆก็มีการร่วมมือทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จากการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยจะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์ฯ ศูนย์ฯจะมีบทบาทส่วนใหญ่นี้เป็นผู้ให้ และมีอำนาจตัดสินใจ หรือกำหนดสิ่งที่จะให้แก่ชุมชนโดยพิจารณาจากเนื้อหาในกิจกรรมความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการสร้างความรู้ การพัฒนาทักษะ และเจตคติของคนในชุมชนตามแนวทางของศูนย์ฯ ยิ่งขาดกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นเพื่อให้ ชุมชนและศูนย์ฯมีการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานต่อไปดังนี้

5.3.1 การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติ

ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์ฯที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนมากที่สุด ดังนี้

- 1) ชุมชนควรมีพัฒนาบทบาทของตนเองเพื่อมิให้เป็นเพียงผู้รับหรือผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว ควรมีการแลกเปลี่ยนทางความรู้ ความสามารถและความคิดเห็นกับศูนย์ฯ ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 2) ศูนย์ฯควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการความรู้ด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น
- 3) โรงเรียนควรพึงพาทรัพยากรของศูนย์ฯในการสร้างความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนในโรงเรียน
- 4) ศูนย์ฯกับหน่วยงานในชุมชนควรมีการพัฒนาความสัมพันธ์ในรูปแบบภาคีความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- 5) แกนนำชุมชนควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเยาวชนและสมาชิกในชุมชนในการทำกิจกรรมกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติ

5.3.2 การพัฒนาหลักสูตรด้านสิ่งแวดล้อม

ในการพัฒนาหลักสูตรด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ควรมีแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

- 1) ชุมชนกับศูนย์ควรร่วมกันสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนในระดับปฏิบัติอย่างแท้จริง
- 2) โรงเรียนควรมีการเชื่อมโยงหลักสูตรการเรียนการสอนกับสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยการใช้พื้นที่ศูนย์ฯ และพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการพัฒนาหลักสูตร โดยการมีส่วนร่วมของผู้รู้ในชุมชนกับบุคลากรของศูนย์ฯ
- 3) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเนื้อหาและหลักสูตรการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และอาจนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่แท้จริงในชุมชน โดยศูนย์ฯควรใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นด้านภูมิปัญญาต่างๆ

5.3.3 การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง ควรมีแนวทางดังนี้

- 1) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในระดับท้องถิ่น พัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในท้องถิ่น กับชุมชนใกล้เคียงในเรื่องการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 2) เชื่อมโยงเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมของศูนย์ฯ กับเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน
- 3) พัฒนาเครือข่ายเยาวชนในชุมชนกับเยาวชนจากภายนอกที่มาเข้าร่วมกิจกรรมภายในศูนย์ฯ เพื่อเป็นแนวร่วมและพัฒนาบทบาทแกนนำเยาวชนในการร่วมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน

5.3.4 การทำวิจัยต่อเนื่อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะลักษณะกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ระหว่างชุมชนกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาและผลจากความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ในการศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศูนย์ศึกษาธรรมชาติในชุมชน ยังมีรายละเอียดที่น่าสนใจที่ผู้วิจัยค้นพบ แต่เนื่องด้วยเวลาในการวิจัยที่มีจำกัดทำให้ไม่สามารถศึกษาได้ทั้งหมด รายละเอียดที่ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้แก่

- 1) การประเมินผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ซึ่งการทำการประเมินการดำเนินงานจะทำให้ทราบผลการทำกิจกรรมที่ผ่าน ของศูนย์ฯ และนำไปสู่การพัฒนาการทำกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 2) การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมของศูนย์ศึกษาธรรมชาติเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการ จัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 3) การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของศูนย์ศึกษาธรรมชาติ การศึกษาวิจัยระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 4) การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาธรรมชาติภาครัฐ กับเอกชน เพื่อพัฒนาการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจกรรม ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน กับศูนย์ศึกษาธรรมชาติที่บริหารงานโดยเอกชน และที่บริหารโดยภาครัฐ เมื่อ ให้ความแตกต่างและนำไปสู่การพัฒนาศูนย์ศึกษาธรรมชาติทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการศูนย์ฯ อย่างแท้จริง